

5. Дьяченко М. И., Кандыбович Л.Е. Психологические проблемы готовности к деятельности. – Минск: БГУ, 1976. – 176с.
6. Сластенин В.А. Теория и практика высшего образования. – М., 1987. – 142с.
7. Сластенин В.А. Проблема формирования социально-активной личности учителя: состояние и перспективы исследования// Формирование социально активной личности. – М., 1985. – С.21-50.
8. Дурай-Новакова К.М. Основы и закономерности процесса формирования профессиональной готовности к педагогической деятельности: Автореф. дисс. ... докт. пед. наук. – М., 1983. – 41с.
9. Манукова С.А. Формирование идейно-нравственной готовности выпускников педагогического института к профессиональной деятельности: Автореф. дис. канд. пед. наук. – Ростов-на-Дону, 1988. – 15с.
10. Леванова Е.А. Готовясь работать с подростками. – М., 1993. – 152с.
11. Наумов В.П. Формирование готовности будущих учителей к общению с подростками: Автореф. дисс. канд. пед. наук. – М., 1989. – 23с.
12. Тимонин А.И. Формирование готовности будущего учителя к использованию игры как педагогического средства: дисс. ... канд. пед. наук. – Ярославль, 1995. – 193с.

***Аннотация.** В статье анализируются психолого-педагогичні підходи к пониманию сущности феномену “готовность”.*

***Ключевые слова:** феномен “готовность”, психолого-педагогические подходы, профессиональная деятельность.*

***Annotation.** In the article the психолого-педагогичні going is analysed near understanding of essence to the phenomenon “readiness”.*

***Keywords:** the phenomenon is “readiness”, psychological and pedagogical approaches, professional activity.*

УДК 37:93(477)(075.8)

Потапюк Л.М.

ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЖІНОЧИХ ТОВАРИСТВ У БОРОТБІ ЗА НАЦІОНАЛЬНЕ ВІДРОДЖЕННЯ

***Анотація.** У статті акцентовано увагу на ролі жіночих товариств у національному вихованні населення Західної України; проаналізовано різноманітність їх діяльності та взаємозв'язок з Наддніпрянищиною; окреслено форми роботи “Союзу Українок”, спрямовані на підтримку кооперативного руху; на основі впровадження нових сфер діяльності товариств виявлено підвищення національної свідомості народних мас, що сприяло новому психологічному сприйняттю жінки у суспільстві.*

***Ключові слова:** національне виховання, національна свідомість, жіночий рух, жіночі товариства, жіночі видання, концепція самозахисту.*

У сучасних умовах розбудови нової школи в Україні, реформування усіх ланок освіти особливо актуальними є діяльність жіночого руху, зокрема жіночих культурно-освітніх товариств, які своїми діями активно сприяли відродженню національного руху, а отже, національного виховання. Розвиток освіти на українських теренах відбувався в рамках пануючих держав, які не були зацікавлені у піднесенні рівня освіченості українського народу, у вихованні української молоді на національних принципах, що в майбутньому забезпечило б зростання її національної самосвідомості і поширення визвольного руху українства.

Період економічних, політичних і освітніх реформ в Україні виявився однаково складним як для жінок, так і для чоловіків, але найбільше відчували їхній тягар саме жінки. Саме на долю української жінки випала складна і відповідальна роль – відновити жіночий рух в Україні, творити його, орієнтуючись на нинішню ситуацію в українському державотворенні, і бути провідною та рушійною силою для жіночого руху українок світу.

Просвітницька діяльність діячів освіти та культури за міжвоєнного періоду стали предметом досліджень О.Джус, Ю.Калічака, М.Кляп, Н.Пастушенко, Н.Чаграк та ін. Ідея

становлення та розвитку жіночого руху на західноукраїнських землях кінця XIX – початку XX століття є також предметом аналізу як істориків, так і педагогів. Так, відомі історики О.Добржанський та В.Ботушанський у своїх наукових доробках акцентують увагу на важливості жіночих об'єднань для організованого національного руху, розкривають особливості здобутків цих товариств. Серед педагогів, які займалися окресленою проблемою, варто згадати Л.Кобилянську, І.Ковальчук, О.Пенішкевич, І.Петрюк, І.Стражнікову та ін. Відомі дослідниці у своїх працях відзначають роботу жінок-педагогів у справі навчання молоді, формуванні її життєвої позиції. Зросла увага до питань про загальну та професійну жіночу освіту й діяльність окремих навчальних закладів, призначених для дівчат (О.Аніщенко, І.Гнаткевич, В.Єршова, Г.Лактіонова, Л.Применко, О.Сухенко, Т.Тронько). Проте значний пласт проблем, дотичних до змісту освітньо-виховної складової ідеології та практики власне українського жіночого руху на різних етапах і в різних умовах його розвитку, ще не знайшов окремого цілісного висвітлення в історико-педагогічній науці. Тому науковий аналіз цієї проблеми вважаємо не лише актуальним, а й перспективним напрямом педагогічних досліджень.

Метою нашого дослідження є аналіз жіночого руху в Україні, зокрема ролі жіночих товариств на західноукраїнських землях у національному вихованні не лише серед учнів, а й серед дорослого населення.

Жіночий рух на західноукраїнських землях зароджувався і розвивався за умов конституційної монархії, де право на створення національних громадських товариств ґрунтувалося законом. Однак, в умовах відсутності власної держави, саме українські об'єднання, товариства заповнили ту нішу, яку б мали виконувати державні інституції. Так, на українських теренах активно і успішно діяли товариства “Просвіта” (1868), “Рідна школа”, “Жіноча Громада” (1908), “Союз Українок” (1919) та інші. Головною метою цих об'єднань була національна просвіта українства, боротьба за національне та соціальне звільнення в ім'я збереження свого народу як нації. Оскільки великий відсоток неграмотних жінок на початку XX століття (у Східній Галичині – 69,7%, в Західній – 30,6% віком від 12 до 21 року [11, 56] був однією із причин культурної відсталості, господарської “нужди” й політичної неволі українського народу, то цілеспрямована послідовна боротьба з неграмотністю стала предметом змагань усього українського громадянства, зокрема жіноцтва.

Зокрема, на західноукраїнських землях, що входили до складу Австрії, з ініціативи Наталії Кобринської у Станіславові було засноване “Товариство українських жінок” (1884 р.), про що ми більш детально писали у статті “Українські жінки Галичини в суспільному житті (кінець XIX – початок XX століття): участь Наталії Кобринської в організації жіночих товариств” [9]. Саме від цієї дати веде своє літочислення український жіночий рух. “Товариство ставило за мету прилучити інтелігенток до літератури та популяризувати нові суспільні ідеї. Оскільки товариство все більше схилялося до благодійництва, Наталя Кобринська надалі знайшла інші вияви популяризації жіночого руху, головним чином через видавничу діяльність. Натомість, найважливішою справою усього життя діячки була підготовка видання українського жіночого альманаху “Перший вінок” (1887) – першої у світі антології жіночої творчості, зібраної, відредагованої та виданої у Львові коштом Наталії Кобринської та коштом Олени Пчілки. Зі сторінок альманаху зазвучали голоси відомих жінок того часу Ганни Барвінок, Дніпрові Чайки, Уляни Кравченко, Анни Павлик, Олени Пчілки, Михайлини Рошкевич, Софії Окуневської, Ольги Франко, Лесі Українки, Людмили Старицької, котрі через свої оповідання, вірші, етнографічні розвідки, статті детально відображали “вбоге й злиденне життя сільських жінок” [9, 9].

Саме таким чином тандем двох жінок символізував єдність західних і східних українських земель, а головне – відображав близькість людей зі спільними цілями і засвідчив, що літературний світ перестає бути монополюю чоловічим. Щоправда, *дещо раніше з'являлися спорадично українські жіночі гуртки, які мали переважно філантропічний напрям, а їхня діяльність була епізодичною та локальною* [9, 9].

Наталя Кобринська прагнула надати жіночому рухові децю елітарний характер, зосередити його працю у літературно-інтелектуальній царині, а відтак – спрямувати в майбутньому в політичне русло. Ідею Кобринської підтримала Герміна Шухевич, яка пізніше у Львові створила “Клуб русинок” (1893 р.), що ставив за мету “сотворити огнище інтелектуального життя, оживити умисловий рух Русинок, скріпити і піднести у них духа народовецького і розбудити товариске жите...” [7, 8] і основне своє завдання вбачав у самоосвіті та пробудженні національного духу України.

Необхідно також акцентувати увагу на тому факті, що жіночі організації займалися як культурними, так й економічними справами. Наприклад, Клуб Русинок брав активну участь у крайовій виставі 1894 р., запропонувавши цікавий етнографічний матеріал; збирав кошти на будівництво пам'ятника Т.Шевченкові. У Самборі було створено економічно-добродійне товариство для виробництва церковних риз, яке підтримувало і забезпечувало роботою вдів і сиріт. Жіноче товариство "Городенки" ставило своїм головним завданням підтримку домашнього промислу з "...узглядненем і заопікуванем ся продуктивними жіночими роботами. ... вишукуванем нових джерел доходу для робітниць і збуванем їх продуктів на ширшій ринку" [7, 8].

Жіночі товариства, як засвідчує аналіз архівних документів, що розгорнули на початку ХХ ст. активну діяльність у сфері освіти дорослих, використовували різноманітні форми роботи, зокрема курси для неграмотних, "голосні" читання, реферати, лекції, загальноосвітні, фахові курси. Саме таким чином жіноцтво намагалося підвищити національну свідомість народних мас.

Так, національному вихованню учнів сприяло буковинське товариство "Жіноча Громада" (1906р.), яке ставило за мету "дбати про освідомлення українського жіноцтва як сільського, так і міського, про економічне піднесення українського народу через розвиток домашнього господарства та промислу" [4, 1]. Уже в перший рік своєї діяльності товариство заснувало бібліотеку, курс для неграмотних, організувало лекції, концерти на честь видатних поетів і діячів краю. Значна робота була проведена з батьками учнів. Лекції для батьків із питань морально-релігійного виховання дітей, розвитку їх національної свідомості, патріотичних почуттів підкріплювалися через організацію виставок, залучення молоді до народознавчо-дослідницької роботи. Порушувалися питання про організацію музею вишивок на основі зібраного матеріалу. У 1912 році вироби, зібрані жінками товариства, експонувалися на виставці жіночих робіт в Коломиї. Згодом вони були перенесені літографом Андрійчиним на папір у двох примірниках: гуцульські та подільські узори. Буковинська Крайова Шкільна Рада апробувала обидві серії і дозволила їх використовувати в народних школах на уроках жіночих ручних робіт [4, 14 -15].

Заслуговує на увагу й львівське товариство "Жіноча Громада" (1909 р.). Метою його діяльності також була просвітня, економічна й товариська організація українського жіноцтва в Галичині. У 1917 р. на основі діючих на той час організацій "Жіноча громада" та "Гурт українських дівчат" створено "Союз Українок" з Головним Відділом у Львові. Вважалося, що "Союз Українок" було матірнім товариством не лише для своїх філій і гуртків, а й федеративною спілкою усіх жіночих товариств краю (жіночих секцій при "Просвіті", "Рідній Школі", кооперативах). У грудні 1921 р. "Союз Українок" скликав у Львові перший жіночий з'їзд [8, 125], у 1937 році він перетворився на "Всесвітній Союз Українок".

Особливо цінними для сприяння у розвитку жіночого руху є міркування щодо положень статуту товариства, який передбачав: а) "дбати про найширшу освіту й товариське життя українського жіноцтва-через наради, збори, наукові відчити, бібліотеки і читальні, театральні представлення, концерти, вечерниці; б) видавати часописи і всякого рода письма, відповідаючі цілям товариства; в) засновувати діточі захоронки, приюти для слуг, вакаційні оселі, бурси для убогої молоді, курси для неграмотних, дешеві кухні; г) засновувати і вести робітні предметів, входячих в круг праці жіночої, так на продаж, як і на замовлення; д) засновувати спілки господарські і промислові, крамниці, як також школи і курси з обсягу жіночого господарства й промислу; е) попірати домашній промисл через уділювання своїм членам помочі і поради при набуванні матеріалів і приладів до робітень; ж) устроювати вистави жіночих робіт і домашнього жіночого промислу; з) взагалі заохочувати жіноцтво до просвіти і науки, ощадности і праці і нести своїм членам поміч моральну і матеріальну на случай недуги, безробіття чи інших невідрадних життєвих обставин; і) засновувати філії і кружки товариства по містах і селах Галичини" [12, 2].

Філії і гуртки "Союзу Українок" ставили перед собою завдання мобілізувати жіноцтво, насамперед молодь й сільських інтелігенток, для навчання грамоти неписьменних шляхом організації для них курсів. Натомість, у тих місцях, де влада не підтримувала діяльність товариства, рекомендувалося проводити навчання за гуртковою системою. Разом з тим, кожна інтелігентка зобов'язана була навчити письма хоча б одну неграмотну. Аналогічні заходи проводилися товариством Українських Жінок, жіночими секціями "Просвіти", "Рідної Школи".

Гуртки "Союзу Українок" мали велику популярність і визнання й у селах краю. Траплялися випадки, коли чоловіки просили створити в своєму селі гурток для своїх жінок, щоби ті навчилися "доцільної поступової господарки": варіння, шиття, гігієни та "розуму, щоби діти не зростали, як бур'ян у полі" [9, Арк. 1].

Одним із найкращих засобів діяльності жіночих товариств були національні свята, “коли усіх учасників пронизує одна думка, коли усі гуртуються біля одної ідеї, що їх лучить в одну велику українську родину” [15, Арк. 48]. Так, заходами товариств проводилися свята по вшануванню Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки, Ольги Кобилянської, Наталії Кобринської. Вони супроводжувалися промовами, зачитуванням рефератів, виступом хору, декламаціями віршів та інсценізаціями. Наприклад, на сходах філії у Старому Самборі зачитувалися реферати “Марко Вовчок”, “Тарас Шевченко”, “Алькоголь і нікотина”, “Гігієна жінки”. На святкових зібраннях декламували, співали, читали твори з української літератури. У гуртках заслуховувалися виступи на господарські, кооперативні та інші теми. У Підволочиській філії існувала самоосвітня секція, у якій на щотижневих “ширших сходах” вивчалася історія України, проводилося “голосне читання” статей із часописів “Жінка” та “Українка”.

При читальнях товариства “Просвіта” також створювалися гуртки для жінок позашкільного віку. Їх завданням було згуртування у спільній праці, поширення і поглиблення освіти, намагання “виховати своїх членів на добрих, моральних цінностях та свідомих і гарних членів українського громадянства” [9, 1].

“Союз Українок” постійно шукав для жіноцтва нові сфери діяльності, які, з одного боку, забезпечували б матеріальне існування більшості жінок, а з іншого – сприяли б піднесенню їхньої культури й освіченості, оскільки жінка “має обов’язок брати живу участь в культурно-освітній праці, а також у ділянці народного господарства, якого підставою має бути кооперація” [5, 2]. Заклики на сторінках преси (“Діло”, “Новий Час”, “Народня Просвіта”), на з’їздах і в “обіжниках” “Союзу Українок” давали відчутні результати. Так, зразком для українських фахових шкіл був заснований клубом руських жінок (1901р.) кооператив “Труд”, де навчали крою, шиття, куховарства та викладали загальноосвітні предмети дівчатам після 14 років. Подібні заклади виникали в багатьох містах; утворювалися фахові школи й кооперативи для жінок, які відкривалися зусиллями окремих греко-католицьких парафій.

Головний Виділ “Союзу Українок” займався репрезентацією жінок цілого краю, налагодженням зв’язків із жіночими організаціями інших регіонів та міжнародними організаціями. У його функції входило також проведення повітових віч, анкет, поїздок по селах з читанням рефератів та з організаційних справ. Багато праці вкладалося у підготовку виборів до громадських рад, відкриття різних курсів, дитячих садків. Головний Виділ закликав свої філії, гуртки та сфедеровані товариства скерувати планову діяльність на підтримку кооперативного руху, заохочення жінок до членства в українських кооперативах. Протягом двох місяців кожна філія “Союзу Українок” за погодженням з місцевими кооперативними осередками мала скликати жіноче зібрання, на якому зачитати реферат про завдання жінки у розвитку кооперації. Товариства “Просвіта”, “Сільський Господар”, “Союз Українок”, враховуючи потреби в сільськогосподарській освіті жіноцтва на селі, організовували куховарські курси. Проводилися також курси взірцевих господинь, крою і шиття, килимарства, вишивок. Для удосконалення грамотності, пізнання рідного краю проводилися освітньо-виховні курси.

Заходами “Союзу Українок” у Березові Нижньому Коломийського повіту були організовані освітньо-кооперативно-господарські курси, на яких подавалися загальноосвітні (література, гігієна, право, жіноче питання), кооперативні та сільськогосподарські відомості. Разом з тим, зверталася увага на загальне виховання, звички товариського співжиття й “шляхотної співпраці”, влаштовувалися товариські зустрічі й чайні вечори. Тримісячне навчання на цих курсах було для слухачів справжнім народним університетом [5, 2].

Товариство “Союз Українок” також влаштовувало курси підготовки курсисток для проведення організаційної, культурно-освітньої й господарської праці у філіях і гуртках товариства та гуртках жіночого позашкільного “доросту”. У 1934 році в Станіславі на Українському Жіночому Конгресі на честь 50-річчя заснування товариства учасниці засвідчили відданість “Найвищому Національному Ідеалові” й були переконані в тому, що його життєздатність можлива тільки за активної участі жіноцтва в національному житті. У царині позашкільної освіти Конгрес закликав усі українські жіночі організації активізувати самоосвіту жіноцтва і культурно-освітню діяльність серед жіночого “доросту” в усіх містах і селах українських земель; влаштовувати курси для неграмотних, спільні читання, закладати мандрівні бібліотеки й читальні, аматорські гуртки, хори, освітні курси, народні університети; плекати народну традицію “словом і ділом”. На Конгресі також обговорювалися проблеми національного виховання дітей та молоді, “плекання народного здоров’я”, суспільної опіки, участі жінки в розбудові народного господарства, в розвитку кооперації, у відстоюванні права на “заробіткову” працю [11, 14 – 15].

У 1928 році за почином та допомогою Митрополита Шептицького і гуртка “ідейних одиниць інтелігентного жіноцтва” у Львові засновано товариство українських робітниць “Будучність”, яке протягом короткого часу об’єднало навколо себе понад тисячу осіб. При парафіяльних церквах міста створювалися секції товариства, “які вели роботу з прислугою своєї округи, опікувалися нею, дбали про її освіту”. Водночас, невідкладною справою для жіноцтва було плекання рідної мови, оскільки жінка вважалася першою учителькою своєї дитини, яка передає наступному поколінню – рідну мову. На жаль, не всі матері цю велику місію через брак освіти та належний рівень знання мови виконували добросовісно. Означена проблема стало темою обговорення на багатьох з’їздах, а також на Українському Жіночому Конгресі. У його резолюції зазначалося: “Національним обов’язком та питанням чести, й гідності кожної української громадянки мусить бути не лише оборона прав української мови на кожному кроці, але й плекання Чистоти й краси рідної мови” [2, 2].

З огляду на це, товариство “Союз Українок” видало “обіжник”, у якому Головний Виділ закликав філії всіма засобами підтримати акцію плекання рідної мови. З цією метою їм доручалося “передплачувати журнал “Рідна Мова”; ширити журнал “Рідна Мова” між членами “СУ”; зацікавити акцією плекання рідної мови членів “СУ”, головні членів освітньої секції та молодь і подбати про заснування при філії “СУ” окремого гуртка плекання рідної мови” [2, 2].

Одночасно зі створенням і кількісним зростанням жіночих організацій на західноукраїнських землях йшло всезростаюче залучення жінок до діяльності різноманітних громадських організацій, наприклад, до роботи у “Просвіті”, педагогічному товаристві, “Руській бесіді”, кооперативі “Народна торгівля” та ін. Діяльність жінок у цих товариствах, як правило, прямо не була пов’язана зі специфічно феміністичними завданнями, але об’єктивно сприяла новому психологічному сприйняттю жінки у суспільстві.

Отож, українки завжди намагалися “відкрити вікно” у світ через міжнародні жіночі організації. З цією метою 1918 р. в Кам’янці-Подільському створено Українську Національну Жіночу Раду, що згодом стала еміграційною організацією, але виявилася заслабкою, і Рудницька змушена була “просувати” створення Всесвітнього Союзу Українок.

Таким чином, “Союз Українок” досить активно прикладав значних зусиль для розбудови національної освіти і формування національної свідомості народних мас. Різноманітність напрямів їх діяльності сприяла гармонійному впливу, як на учнів, так і на доросле населення. Надзвичайно помітно товариство заявило про себе у виборах 1928 р., а найбільше, в організації Жіночого Конгресу 1934 р. і стало такою організацією, за допомогою якої Мілену Рудницьку було обрано до Союму, а Олену Кисілевську – до Сенату [14, 126 – 127].

Глибоким та різноманітним був зміст перших періодичних жіночих видань “Мета” (1909 р.) та “Жіноче діло”. Зокрема, останнє із них видавалося на європейському рівні не тільки з погляду поліграфії, а зі ставлення до проблем освіти, культури, досить високого літературного рівня та змісту публікацій і розраховане на дійсно інтелігентну жінку того часу. У роки визвольних змагань українського народу виходила “Наша мета”, яка відображала настрої й прагнення, що панували у жіночому середовищі в 1919 – 1920 рр. [9, 10].

Як окремих напрям національної преси, жіночі видання почали відокремлюватися у 1920 – 1930 рр. Їх стрімкий розвиток, особливо в Коломиї, пов’язаний із діяльністю О.Кисілевської, яка заснувала часопис “Жіноча доля” (1925 – 1939 рр.) та у 1926 – 1930 рр. та 1936 р. альманахи до нього. Двічі на місяць тут виходила “Жіноча воля” для сільських господинь” (1932 1939 рр.) та, в ті ж роки, – щомісячне видання для сільських дівчат “Світ молоді”.

Водночас, помітний слід в історії розвитку національної школи залишив і часопис “Нова хата” (1925 – 1939 рр.) – видання для “інтелігенток за професією або за одруженням”, що активно пропагувало народне мистецтво та творчість видатних митців. О.Кисілевська вважала, що жінки повинні отримати доступ до політики, до участі в громадському житті, до освіти, і у своїх часописах показувала конкретні шляхи до вирішення цих проблем. Вона намагалася скерувати Союз Українок у визначеному однопартійному напрямі

Відомий науковець М.Богачевська-Хом’як детально характеризує різнобічну діяльність жінки і відзначає, що “матеріали в журналах Кисілевської написані дуже доступно, без зайвої риторики і теоретизування. У кожному номері друкувалися інформації, що їх надсилали члени гуртків Союзу Українок про свою працю. У жіночій пресі часто підкреслювалося, що розширення поля громадської діяльності жінок піднесе культурний рівень усієї громади” [1].

Разом з тим, що діяльність жіночих організацій періоду першої світової війни була тісно пов'язана з актуальними національно-суспільними потребами. Так, у воєнні роки жіноцтво взяло активну участь у добродійній та санітарній роботі. В Києві та інших місцях українські жінки працювали в "Товаристві допомоги біженцям", допомагаючи втікачам, закладникам та полоненим. Київський Український Клуб був перетворений на шпиталь, у якому працювали українські жінки, ведучи одночасно національно-виховну роботу серед поранених. Так само активно в харитативній діяльності працювало жіноцтво Західної України. У Відні українські жінки заснували Комітет допомоги пораненим воякам, що опікувався українськими вояками у віденських лікарнях. Молоде жіноцтво входило до складу військових частин, багато жінок та дівчат працювали як медсестри, служили в армії [6].

Таким чином, аналіз діяльності українських жіночих товариств свідчить про те, що український жіночий рух на західноукраїнських землях до початку Другої світової війни пройшов шлях цілісного ідейно-теоретичного та організаційного структурування. Найхарактернішими його рисами були домінування концепції ліберального фемінізму, яка тісно поєднувалася із завданням національно-визвольної боротьби, а також формування організаційної структури, типологічно подібної до тогочасних європейських аналогів. Педагогічно-просвітницька діяльність західноукраїнського жіноцтва цього історичного періоду була невід'ємною частиною соціально-культурного розвитку українського суспільства, сприяла відродженню національної освіти, педагогічної думки та просвітництва, утверджувала в них нові навіть для нашого часу демократичні та гуманістичні ідеали, духовні цінності, освітньо-виховні ідеї. Концепція самозахисту, яка займала центральне місце у жіночому русі України, базувалася, перш за все, на самопомозі в сфері професійної діяльності, взаємопідтримці в процесі отримання знань, покладанні на власні сили, самовихованні, самоемансипації, трансформації суспільних поглядів на жінку, вимозі виборчого права тощо. Спільними для усіх жіночих товариств вважалися національна спрямованість, формування національного світогляду; розуміння того, що освіта є єдиним справжнім і виправданим шляхом, який не дасть людині втратити свого справжнього обличчя, не забути свого призначення, своєї місії у житті. Різноманітність підходів до організації роботи означених товариств забезпечувала серед населення Західної України повноту реалізації основних завдань національного виховання.

Перспективні напрями подальшої роботи ми вбачаємо у необхідності поглибленого вивчення педагогічних персоналій, інтерес до яких зростає з кожним роком і які вперше стають об'єктом наукової рефлексії.

Література

1. Богачевська-Хом'як М. Білим по білому: Жінки в громадському житті України 1884 – 1939 /М.Богачевська-Хом'як . – К.: Либідь, 1995. – 424 с.
2. Вісті з Союзу Українок. Обіжник ч. 14 // Жіноча Доля. – 1933. – Ч. 3. – С. 2.
3. Жінки України: Біографічний енциклопедичний словник /Укладачі: Л.Г.Андрієнко та ін.; редколегія М.А.Орлик (голова ред.) та ін. – К.: Фенікс, 2001. – 560 с.
4. Звіт з діяльності товариства "Жіноча громада на Буковині" – Чернівці, 1913. – 48 с.
5. З Жіночого Руху. Освітній курс у Березові Нижньому. Коломия //Жіноча Доля. – 1932. – ч. 10. – С. 2.
6. Курляк І.Є. Народне шкільництво у Галичині (друга пол. ХІХ – поч. ХХ ст.) /І.Є.Курляк // Педагогіка і психологія. – 1995. – № 1. – С. 144 – 151.
7. Малицька К. Про жіночий рух /К.Малицька. – Львів.: Видавництво "Кружка українських дівчат". – 1904. – С. 8.
8. Пашко А. Жіночий рух в Україні: історичний аспект та сучасний розвиток /А.Пашко // Право України. – № 3. – 2004. – С. 125 – 127.
9. Потапюк Л.М. Українські жінки Галичини в суспільному житті (кінець ХІХ – початку ХХ століття): участь Наталії Кобринської в організації жіночих товариств //Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції "Соціалізація особистості і суспільні трансформації: механізми взаємовпливу та вияви" (14-15 травня 2009 р.). – Чернівці: Книга – ХХІ, 2009. – С. 8 – 12.
10. Правильник Жіночого Гуртка Читальні "Просвіти". Ф. 378. Циркуляри и распоряжения Станиславского товарищества "Просвита". – Оп. 1. – Спр. 19. – Арк. 1.
11. Резолюції Українського Жіночого Конгресу. – Станиславів, 23 – 27 червня 1934 року. – С. 14.

12. Солтис О. Про поборюване неграмотности // Ілюстрований календар товариства “Просвіта” на рік звичайний 1910. – С. 56.
13. Статут товариства “Союзу Українок” у Львові. Рескрипт львівського воєводства з 10.5.1924. ч. 7708/24/13. – С. 2.
14. Українки в історії /За заг. ред. В.Борисенко. – К.: Либідь, 2004. – 328 с.
15. Циркуляри и распоряжения Станиславского товарищества “Просвита”. – Ф. 378. – Оп. 1. – Спр. 19. – Арк. 48.

Аннотация. В статье акцентируется внимание на роли женских обществ в национальном воспитании населения Западной Украины; анализируются разносторонность их деятельности и взаимосвязь с Надднепровщиной; очерчены формы работы “Союза Украинки”, которые направлены на поддержку кооперативного движения; на основании внедрения новых сфер деятельности выявлено повышение сознания народа, что способствовало новому психологическому восприятию женщины в обществе.

Ключевые слова: национальное воспитание, национальное сознание, женское движение, женские общества, женские издания, концепция самозащиты.

Annotation. In the article the role of woman's societies in national education of Western Ukraine's population is emphasized; the variety of their activity and interconnection with Naddnipyrianshchyna is analyzed; the forms of “Union of Ukrainians” work are defined, which is directed in support co-operative movement; on the basis of introduction of new spheres of activity the increase of national consciousness of mass is founded out, which promoted new psychological perception of woman in society.

Key words: National education, national consciousness, women's movement, women's societies, women's edition, conception of self-defence.

УДК 37(09)

Прокопенко Л.І., Біда О.А.

ЛИЦАР СУВОРОЇ ДОБРОТИ

Анотація. Стаття присвячена вивченню досвіду роботи великого педагога та психолога Віктора Миколайовича Сороки-Росинського та його творчості, яка має використовуватися у практичній діяльності освітян, при підготовці педагогів-професіоналів у вищих навчальних закладах.

Ключові слова: великий педагог В. М. Сорока-Росинський, підготовка педагогів, школа, вищий навчальний заклад.

Віктор Миколайович Сорока-Росинський. Це ім'я з особливою шаною притягує до себе увагу педагогів і тих, хто готується стати вчителем. Для студентів Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького воно особливо близьке, адже на заняттях з педагогіки викладачами для них демонструється кінофільм “Республіка ШКІД”, головним героєм якого є унікальний педагог, провісник демократично-гуманного напрямку виховання у жорсткі роки становлення радянської влади, масових явищ злочинства, насильства, бродяжництва, безпритульності дітей наголошується, що він формувався в Україні, Чернігівщині, Черкащині.

Рід Сороки-Росинського походить із Золотоноші, що на Черкащині. Мати Віктора Миколайовича – Тетяна Капітонівна – високоосвічена жінка для свого часу – бачила сина не військовим і не церковним діячем (як члени родини), а інтелігентом з університетською освітою. Її мрії й настирливість увінчалися успіхом. У 1901 році син вступив до Петербурзького університету на історико-філологічний факультет і в 1906 році, закінчивши його, почав викладати у гімназіях та психологічній лабораторії Військово-медичної академії. У період з 1906 до 1918 року надруковано понад 30 статей, присвячених проблемам освіти, становленню психіки молодого людини, важливості позакласної й позанавчальної роботи. Прикметним для його праць було підтвердження теоретичних постулатів практичними прикладами з власної діяльності. В.М. Сорока-Росинський одним з перших педагогів створив учнівський клуб – прообраз групи продовженого дня в школі, “дитячу республіку” (зразок комун А.С. Макаренка), у яких едукативний процес базувався на засадах гуманізму й самоуправління. Найвідомішим періодом педагогічної праці Віктора Миколайовича були 1920 – 1925 роки коли він очолив, практично